

एतदर्थं मंडळ (मराठी प्रशिक्षण व परीक्षा), महाराष्ट्र शासन

भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, प्रशासकीय इमारत, ५ वा मजला,
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर उद्यानाजवळ, शासकीय वसाहत, चांदे (पूर्व), मुंबई ४०००५१.

अराजपत्रित कर्मचाऱ्यांसाठी मराठी भाषा निम्नस्तर परीक्षा

प्रश्नपत्रिका एक — विहित पाठ्यपुस्तक व कार्यरूप व्याकरण

दिनांक : १८ ऑगस्ट, २०२१

[वेळ : सकाळी १०.३० ते दुपारी १.००]

(एकूण गुण : १००)

सूचना :- (१) नवीन प्रश्न नवीन पानावर सोडवावा.

(२) प्रत्येक प्रश्नाचे गुण त्या त्या प्रश्नासमोर नमूद केले आहेत.

(३) प्रश्नासमोर दिलेल्या सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करावे अन्यथा पूर्ण गुण दिले जाणार नाहीत.

प्रश्न क्र. १ पुढील उतारा वाचून त्याखालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

गुण

१०

‘सजीवांसाठी जीवनदायी केंद्र’ अशी त्या लिंबाच्या झाडाची व्याख्या झाल्याचं माझ्या लक्षात आलं; पण इतकचं नव्हे तर, माणसंही त्या झाडाकडं आकर्षित होत होती.

ज्या कुण्या दाक्षिणात्य स्त्रीनं हे लिंबाचे झाड राहत्या घराच्या मागं केवळ भाडेकरू असताना लावलं होतं, तिनं त्या झाडाला कुंपण घातलं नव्हतं. मुक्त-मोकळं झाड तिनं जणू कडूपणाच्या आणि कंजुषीच्या मर्यादा घातलेल्या नव्हत्या. आसपासचे लोक येत, लिंबाची फळं मुक्तपणे घेऊन जात. फळं कधी कमी पडली नाहीत, फळांनी लगडलेलं ते झाड दृष्ट लागण्यासारखं, समृद्धीची भावना जागवणारं आणि जीवनदायी होतं... सगळ्यांसाठीच ! म्हणजे असं की, माणसं, पशु-पक्षी, कीटक, साप, कुत्री आणि खारी, गोगलगाई अशा सगळ्यांनाच ते आकर्षून घेत असे. भोवतालच्या काहिलीतलं विसाव्याचं आणि आनंदाचं जणू आशीर्वादमय आश्वासन आणि जगण्याचा दिलासा.....

इतकं महत्त्व त्या झाडाला आलेलं पाहून मी चकित होऊन गेलो होतो. ज्या घराची हकीकत मी सांगतो आहे, ती एक जोड इमारत होती. टिवन ब्लॉक. शेजारी जे राहत होते, त्यांच्या परसदारी चक्क पाण्याचा हापसा होता म्हणजे भरपूर पाणी होते. मात्र अंगणात आणि परसदारात गवताची काडीही नव्हती. माणसं उदास, दुर्मुखलेली, त्रस्त वाटत. त्या घरातली स्त्री नेहमी दागिने घालून बसे ; परंतु पाणी आणि जमीन मुबलक असतानाही त्यांनी हिरवा आनंद पसरवण्याचा प्रयत्न कधी केला नाही. मला वाटतं झाड लावणं, ते जगवणं, त्याद्वारे दूरवर आनंदाचे आणि आश्वासनाचे संगीतमय संदेश पसरवण आणि सर्व सजीवांचे आशीर्वाद घेणं ही एक प्रवृत्तीच असावी लागते. जो माणूस एखादं झाड जगवतो, तो निसर्गात एक ‘हिरवा चमत्कार’ रूजवत असतो. हे लिंबाचं झाडच बघा ना ! ज्या कुण्या बाईनं हे झाड लावलं होतं, ती बाई इथून निघून गेली होती ; परंतु जाताना एक अद्भुत नाट्य ती आपल्या मागं ठेवून गेली. दरवर्षी, दर ऋतूत त्या झाडाच्या अनुषंगानं एक उत्सव साजरा होत असणारं, फुलं येत असणारं, घमघमाट दरवळत असणारं आणि मग एक आख्खा फलोत्सव...फळांचं लगडणं... हे सगळं घडत असणारं, मी तर केवळ एका ऋतूतला सजीवांच्या जागत्या नांदत्या

[उलटून पहा.]

अस्तित्वाचा साक्षीदार होतो ; पण शेजारची ती माणस ती अनेक वर्ष त्या घरात राहत आलेली होती; परंतु न त्यांनी ते 'हिरवं कौतुक' पाहिलं, न त्यांनी झाड लावली, न त्यांनी फुलं फुलवली. हा निसर्गातला आनंद त्यांच्या मनात कधी पोचल्याचं मी पाहिलंच नाही. म्हणूनच कदाचित ती माणसं त्यांच्या परस-अंगणासारखीच उदास, भकास, तपकिरी अशीच वाटत राहिली मनानं.

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

- (अ) लिंबाच्या झाडाची कोणती व्याख्या झाली ?
- (ब) जीवनदायी झाड कोणते ? व त्याचे वर्णन करा ?
- (क) लिंबाचे झाड कोणा-कोणाला आकर्षून घेत होते?
- (ड) निसर्गातील हिरवा चमत्कार कोणता ?
- (इ) एका ऋतुतल्या कोणत्या जागत्या नांदत्या अस्तित्वाचा साक्षीदार लेखक होते ?

प्रश्न क्र. २ (अ) पुढीलपैकी कोणत्याही पाच वाक्यप्रचारांचे अर्थ पलिहून त्याचा अर्थपूर्ण वाक्यात उपयोग करा. १०

- (१) चालना देणे
- (२) वृद्धिंगत होणे
- (३) दरारा असणे
- (४) प्रयाण करणे
- (५) मन वळवणे
- (६) तिळपापड होणे

(ब) गट 'एक' मधील शब्दांची गट 'दोन' मधील समानार्थी शब्दांबरोबर जुळणी करा. १०

गट 'एक'	गट 'दोन'
(१) संत	(अ) झेंडा
(२) ध्वज	(ब) मृदू
(३) देवालय	(क) सज्जन
(४) खूण	(ड) मौज
(५) सौम्य	(इ) सूडक
(६) आश्चर्य	(फ) मित्र
(७) गंमत	(ग) मंदिर
(८) सवंगडी	(ह) जलद
(९) भरधाव	(य) इशारा
(१०) रस्ता	(र) अचंबा

प्रश्न क्र. ३ पाठ्यपुस्तकाच्या पाठाच्या आधारे पुढीलपैकी पाच प्रश्नांची पाच ते सहा ओळीत उत्तरे लिहा. २०

- (अ) स्वातंत्र्य पूर्वकाळात भारतीयांवर असलेल्या अंधश्रद्धांच्या प्रभावांसंबंधी विचार स्पष्ट करा?
- (ब) 'काझीरंगा कर्दमभूमी आहे' हे विधान सोदाहरण सांगा ?

- (क) 'बदलत्या गावगाड्यात आजीला जागाच उरली नाही' या विधानाबाबत तुमचे मत सविस्तर लिहा.
- (ड) 'ऑलिंपिक म्हणजे विश्वबंधुत्व' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (इ) लेखक शंकरराव खरात यांनी हेडमास्तरांचे वर्णन कसे केले आहे ?
- (फ) हेलन केलर आयुष्यात पहिल्यांदा 'उद्याची' वाट का पहात असेल ?

प्रश्न क्र. ४ 'दिव्याच्या शोधामागचे दिव्य' या पाठाच्या आधारे पुढील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा.

१०

- (अ) सूर्यग्रहणाच्या दिवशी एडिसनच्या डोक्यामध्ये कोणता विचार आला ?
- (ब) एडिसनचे वैशिष्ट्य कोणते ?
- (क) कामातून फुरसत मिळाली की एडिसन काय करायचे ?
- (ड) एडिसनने टीकाकारांना कोणते उत्तर दिले ?
- (इ) प्रयोग यशस्वी झाल्यानंतर एडिसनने कुठे रोषणाई केली?

किंवा

'आभाळातल्या पाऊलवाटा' या पाठाच्या आधारे पुढील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा.

- (अ) पक्ष्यांच्या दुनियेतल्या आश्चर्यकारक गोष्टी कोणत्या ?
- (ब) पक्ष्यांच्या स्थलांतराविषयी प्राचीन वाङ्मयात कोणते संदर्भ आढळतात.
- (क) पक्ष्यांच्या पायामध्ये वाळे का अडकवले जातात ?
- (ड) पक्ष्यांच्या स्थलांतराच्या मागची मूळची प्रेरणा कोणती ?
- (इ) पक्ष्यांच्या स्थलांतराचा संबंध आता कशाशी निगडीत आहे ?

प्रश्न क्र. ५ 'संतकृपा झाली' व 'व्यायामाचे महत्त्व' या कवितांच्या आधारे पुढील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा.

१०

- (अ) संतांचे कार्य नेहमीच मार्गदर्शक ठरते', हे संतकृपा झाली या अभंगातून कसे सांगितले आहे?
- (ब) व्यायामाचे मानवी जीवनातील महत्त्व सांगा ?

किंवा

'भेटीलागी जीवा' व 'पुन्हा एकदा' या कवितांच्या आधारे पुढील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा.

- (अ) संत तुकारामांनी पांडूरंगाच्या भेटीबाबत दिलेल्या दृष्टांतातील तुम्हांला आवडलेला दृष्टांत स्पष्ट करा.
- (ब) नवनिर्माणाचा ध्यास घेतलेल्या मनाच्या भावस्थितीचे वर्णन पुन्हा एकदा या कवितेत कसे केले आहे ?

[उलटून पहा.]

- प्रश्न क्र. ६ (अ) पुढीलपैकी कोणत्याही पाच इंग्रजी शब्दांचे मराठी पर्याय लिहा. गुण ५
- (१) Exception (२) Courtyard (३) Self - dependency
(४) Transformation (५) Tradition (६) Holy
- (ब) पुढील इंग्रजी प्रश्नांची उत्तरे मराठीत पूर्ण वाक्यात लिहा. ५
- (१) What would you like to drink?
(२) What is your hobby?
(३) How much money do you have?
(४) What is the Marathi word for office ?
(५) Cite a few types of official letters?
- (क) पुढील अंक अक्षरात लिहा. ५
- (१) $17 - 10 = 7$
(२) $14 + 24 = 38$
(३) $45 \div 9 = 5$
(४) $26\% =$
(५) $7 \times 9 = 63$
- (ड) पुढीलपैकी पाच शब्दांचा अर्थपूर्ण वाक्यात उपयोग करा. ५
- (१) संवाद (३) समाजकार्य (५) दैनंदिन
(२) वातावरण (४) मुख्याध्यापक (६) पार्क
- प्रश्न क्र. ७ (अ) पुढील शब्दांचे लिंग बदला. ३
- (१) पक्षी (२) बाई (३) शास्त्रज्ञ
- (ब) पुढील शब्दांचे वचन बदला. ३
- (१) सवय (२) रहस्य (३) भुंगा
- (क) पुढील वाक्यांपुढे दिलेल्या क्रियापदांची योग्य रूपे वापरून वाक्ये पुन्हा लिहा. ४
(कोणतेही चार)
- (१) दुसऱ्या दिवशी सकाळी आकाश पूर्णपणे निरभ्र (होणे)
(२) मला सखू आजी नेहमीच एक कविता (वाटणे)
(३) स्वातंत्र्यपूर्वकाळात त्यांनी केलेली कामगिरी विशेष उल्लेखनीय (असणे)
(४) शिक्षणाला सुरुवात होण्याआधी माझी अवस्था त्या धुक्यात सापडलेल्या जहाजासारखी (होणे)
(५) आगगाडीत बसणे धोक्याचे (नसणे)

एतदर्थ मंडळ (मराठी प्रशिक्षण व परीक्षा), महाराष्ट्र शासन

भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, प्रशासकीय इमारत, ५ वा मजला,
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर उद्यानाजवळ, शासकीय वसोहत, वांद्रे (पूर्व), मुंबई ४०००५१.

अराजपत्रित कर्मचाऱ्यांसाठी मराठी भाषा निम्नस्तर परीक्षा

प्रश्नपत्रिका दोन — सुसंगत लेखन व अनुवाद

दिनांक : १८ ऑगस्ट, २०२१

[वेळ : दुपारी १.४५ ते सायंकाळी ४.३०]

(तोंडी परीक्षेस लागणारा वेळ धरून)

(एकूण गुण : १००)

सूचना :- (१) नवीन प्रश्न नवीन पानावर सोडवावा.		
(२) प्रत्येक प्रश्नाचे गुण त्या त्या प्रश्नासमोर नमूद केले आहेत.		
(३) प्रश्नासमोर दिलेल्या सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करावे अन्यथा पूर्ण गुण दिले जाणार नाहीत.		
प्रश्न क्र. १	पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे २० ओळींचा निबंध लिहा.	गुण २०
	(अ) ध्वनि प्रदुषणाची वाढती समस्या	
	(ब) महिला सबलीकरण : वास्तव व व्यथा	
प्रश्न क्र. २	पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे १५ ते २० ओळीत तुमचे विचार लिहा.	२०
	(अ) नोकरी की व्यवसाय? याबाबत तुमचे विचार व्यक्त करा.	
	(ब) वृद्धाश्रमांची गरज आहे काय? याबाबत तुमचे विचार व्यक्त करा.	
प्रश्न क्र. ३	पुढीलपैकी कोणत्याही दोन बाबी तयार करा.	३०
	(अ) आपला परिसर स्वच्छ ठेवण्यासाठी नागरिकांना समज देणारे सूचनापत्र काढा.	
	(ब) निवडणूकी संदर्भात कर्मचाऱ्यांची नेमणूक करण्यासाठी आदेश तयार करा.	
	(क) पालिका शाळांमधील विद्यार्थ्यांच्या गुणवत्ता विकासासाठी केलेल्या उपाययोजनांची माहिती देणारे पत्रक लिहा.	
प्रश्न क्र. ४	(अ) पुढीलपैकी कोणत्याही दहा पदनामांचे मराठी पर्याय लिहा.	१०
	(१) Artisan	
	(२) Deputy Commissioner	
	(३) Sound Technician	
	(४) Estimator	
	(५) Serving Officer	
	(६) Sessions Clerk	
	(७) Business Manager	
	(८) Secretary	
	(९) Tourist Officer	
	(१०) Police Inspector	
	(११) Information Assistant	

[उलटून पहा.]

(ब) पुढीलपैकी कोणत्याही पाच वाक्यांचे मराठीत भाषांतर करा.

- (१) The President shall not hold any other office of profit.
- (२) There shall be a Vice - President of India.
- (३) The Ministers shall hold office during the pleasure of the President.
- (४) The Council of States shall not be subject to dissolution.
- (५) May at any time, by writing under his hand addressed to the Chairman, resign his office.
- (६) Each House of Parliament shall have a separate secretarial staff.

प्रश्न क्र. ५ पुढील उताऱ्याचे मराठीत भाषांतर करा.

Consumed in the construction, maintenance or operation of any railway by the Government of India or a railway company operating that railway, or sold to that Government or any such railway company for consumption in the construction, maintenance or operation of any railway, and any such law imposing, or authorizing the imposition of, a tax on the sale of electricity shall secure that the price of electricity sold to the Government of India for consumption by that Government, or to any such railway company as aforesaid for consumption in the construction, maintenance or operation of any railway, shall be less by the amount of the tax than the price charged to other consumers of a substantial quantity of electricity.
